

PROFIL RODU KARLA JAROMÍRA ERBENA

Jan Hlavatý

Rodovým původem básníka a spisovatele Karla Jaromíra Erbena se poprvé zabýval Antonín Grund ve své, dnes už těžko překonatelné monografii „K. J. Erben“, vydané Melantrichem v roce 1935. První básnickovy rodokmeny v otcovské i mateřské linii pro něj tehdy sestavil miletínský kronikář František Kučera a ty se následně staly přílohou uvedené knihy. Jsou první a vítanou pomůckou pro každého Erbenovského rodopisce.

Erbenovo jméno je tradičně spojováno s Miletínem, podkrkonošským městečkem mezi Hořicemi a Dvorem Králové nad Labem. Básníkovi předkové však do města přišli teprve krátce před jeho narozením. Nejstarším bezpečně dohledaným z nich je Adam Erban, poddaný poličanského panství v Úhlejově (* kolem 1656). Do Úhlejova se přistěhoval s rodinou neznámo odkud pravděpodobně r. 1704, kdy zde podle gruntovních záznamů koupil od švagra Fridricha Borůvky živnost za 93 kop grošů českých. Zde přivedli s manželkou na svět ještě tři děti – Kateřinu (1704), Adama (1706) a Kateřinu (1708), než Adam Erban 8.10.1712 zemřel. Vdova Dorota se znovu provdala za Jana Jakla ze Zdobína, který rodinné hospodářství převzal a r. 1732 předal do rukou Adamu Erbanovi mladšímu.

Adam Erban narozený, resp. dle křestní matriky pokřtěný 13.5.1706 se oženil 23.9.1731 s Alžbětou Voňkovou z Rohoznice. Následně převzal od otčímá úhlejovské hospodářství, které však už v roce 1736 vyměnil se starším bratrem Janem za grunt v Rohoznici pozdějšího č. p. 1 (dnes Miletín – Horka č. p. 198). Z jeho manželství s Alžbětou uvádí matrika šest dětí. Jsou to Jan (1732), Marie (1734), Dorota (1736), Karel (1738), Jiří (1741) a Václav (1742). Oba nejmladší synové se už narodili v Rohoznici. Adam Erban brzy zemřel 23.4.1744.

Jiří Erban (*9.4.1741) byl krejčím v Rohoznici č. p. 42 (po přečíslování č. 83). Oženil se 30.10.1770 s Marií Strížkovou z Miletína a počal s ní šest dětí – Annu (1771), Josefa (1773), Marii (1776), Jana (1781), Karla (1785) a Václava (1788). V roce 1783 zrekonstruoval svůj domek – z té doby se dodnes dochovalo záklopo-
vé prkno domku č. p. 42 s nápisem „*Stalo se 1783 vystavěl jest Jiřík Erban to ale s mocí Pána Boha našeho – s nákladem všech mých dobrodinců dne 5. července*“, které je dnes uloženo v Erbenově muzeu v Miletíně. V roce 1813 Jiří Erban zemřel.

Otec pozdějšího básníka Jan Erban se narodil 26.4.1781 v Rohoznici. Vyučil se ševcem a v roce 1800 převzal od otce rohoznický domek. 28. září 1805 se oženil s Annou Žábovou (*2.8.1781, †2.1.1846) nejstarší dcerou miletínského kantora Františka Žáby (1756 – 1836) a jeho manželky Anny roz. Hlavaté. Brzy po svatbě se manželé odstěhovali z Rohoznice do Miletína, kde koupili v květnu 1806 za 150 zl. dům č. 142 v dnešní ulici Barbory Linkové a zde záhy založili rodinu.

Rodný dům K. J. Erbena v Miletíně, březen 2003, foto Jan Hlavatý.

Anna Erbenová – Žábová porodila celkem devět dětí, z nich však pouze dvě se dožily dospělosti. Prvním dítětem byl František *1.12.1806, který zemřel už 11.7.1807 na kašel. Následoval František Xaver (26.9.1808 – 18.8.1810 na božec) a po něm už 7. listopadu.1811 narozená dvojčata Karel a Jan. Jan zemřel 29.12. téhož roku na božec. Další Karlovi sourozenci byli Anna (11.2.1815 – 22.2.1815 na božec), Josefa *20.3.1816, František (8.3.1818 – 15.11.1818 na božec), Anna (3.4.1821 – 24.5.1821 na božec) a Florián (15.10.1822 – 20.10.1822 rovněž na božec). Všechny děti Jana Erbana, s výjimkou dvojčat, jsou už v matrice zapsány jako Erbenové, nikoliv Erbanové.

Erbanově živnosti se nedařilo a byla velice brzy značně zadlužena. Řemeslo nestačilo na uživení rodiny, proto se mu věnoval pouze v zimních měsících, za-

tímco v létě ho nahradil sadařením – pokrokový majitel panství Hynek Josef Falge v té době nechal vysázet v okolí města na 10.000 ovocných stromů. Erbanův dům v r. 1827 vyhořel a jeho majitel obdržel od miletínského úřadu vysvědčení nemajetnosti. Další v roce 1832. Po provdání jediné dcery Josefy předal domek zeti Františku Chmelíkovi a odešel na odpočinek. Manželka Anna zemřela 2.1.1846, on sám se však dočkal vnoučat i prvních synových úspěchů a na sklonku života k němu do Prahy jezdil pravidelně trávit zimní měsíce. Zemřel v Miletíně 4.5.1851. Na Jana Erbana údajně vzpomínali pamětníci jako na člověka „vzrůstu malého, ducha bystrého, pilného čtenáře, muže poctivého a z míry dobrého“. Jeho manželka pak byla prý „žena tichá, zádumčivá, útlé postavy a jemného citu“ (Alois Jilemnický).

Zápis o narození dvojčat Karla a Jana Erbanových lze nalézt v matrice farního úřadu v Miletíně v knize VII (matrika N 1782 – 1821, sign. 101 – 7 SOA v Zámrsku) na str. 232b.:

November 7; Franz Haak, Kaplan; Nro. 142

Erban Karel a Ján. Gemini

Otec: Ján Erban, Sswetz. Matka: Anna, dcera Frantisska Žáby Učitele Milet. N. 98
Levans Caroli: Frantissek Pečenka, Pansky Kowař; Levans Joanis: Jozef Dube-
nezky Sswecz z Milletina. Test.: Rosalie Manž. Waclawa Erbena, Purgmist; Anna
Manž. Jozefa Erbana, Tkadlce.

Karel Erban se sice na rozdíl od bratra dožil dospělosti, stále však měl chatrné zdraví a trpěl celý život tuberkulózou. Ve škole vynikal, péčí miletínského faráře Jana Arnolda a finanční podporou majitele panství Falgeho se dostal nejprve na gymnázium do Hradce Králové, později na filosofická a právní studia do Prahy. Z doby počátku pražských studií, tj. z let 1830, 1831 pocházejí jeho básnické prvotiny, ale také používání vlastního jména v podobě Karel „Jaromír“ Erben.

Jsou známy rovněž adresy, na kterých mladý Erben v době studií bydlel. V Hradci Králové to byl dva roky podnájem v domě č. p. 83 v ulici V Kopečku. V Praze pak podkrovní pokojíky v Železné ulici 493/I, Kaprové 45/I a Konviktské 296/I vesměs na Starém Městě.

Důvěrný přítel ze studií Karel Havlík (1811 – 1884) brával často Erbena na návštěvy do svého rodiště, Žebráku na Berounsku. Zde se Erben často účastnil ochotnických představení a napsal zde také svoje jediné dramatické dílo, frašku „Sládcí“. Především se zde však r. 1835 zamiloval do Barbory Mečířové (*1818 v Žebráku).

Barbora Mečířová, básníková kresba do památníku z r. 1841.

Byla dcerou Františka Mečíře, purkmistra a kupce v Žebráku č. 14. Po jeho náhlé smrti přišla rodina do nuzných poměrů, vdova musela prodat dům a žít v nájmu s dcerou Annou, zatímco Barbora žila většinou v Praze, kde byla „na vychování“. S Erbenem se záhy zasnoubili, sňatku však bránila finanční situace – Erben v listopadu 1837 ukončil právní studia a získal pouze bezplatné místo praktikanta u fiskálního úřadu. Protloukal se, jak se dalo a teprve 11. května 1842 se s Barbarou „Betynkou“ Mečířovou oženil. Sňatek proběhl ve Zdicích u Berouna, oddával tamější administrátor Josef Vorel, Erbenův přítel. Novomanželé se nastěhovali do Prahy, do bytu v Zámecké ulici č. 6 na Malé Straně. Později se ještě mnohokrát stěhovali – do č. p. 566 v Žitné ulici a r. 1855 do č. p. 605 v ul. Zahradní (později Ve Smečkách).

Mladý Karel Jaromír Erben v době svého sňatku s Barbarou Mečířovou.
Olej, F. Gérard, 1842.

Barboru Erbenovou spojovala s manželem řada zálib, včetně veršování a zájmu o lidovou slovesnost. Aktivně působila v pražských ženských spolcích. To co bylo pro ní zálibou, bylo však pro Erbena vášní. Často jí k její nelibosti na dlouhé týdny opouštěl a odjížděl sbírat materiál pro svoji práci do nejrůznějších koutů Čech, později i Evropy.

První dítě vzešlé z manželství byla dcera Blažena narozená 17.11.1844 v Praze, následovala jí Ladislava 27.6.1846 rovněž v Praze. Třetím byl syn Jaromír, narozený v komplikované době 6.10.1848 v Žebráku. Erben velice těžce nesl jeho smrt 31.3.1849 v Praze. Posledním dítětem zrozeným z tohoto manželství byla 6.10.1850 dcera Bohuslava.

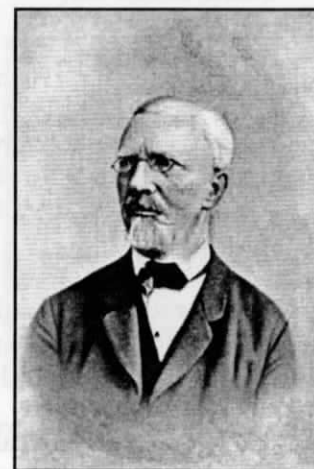
*Dcery K. J. Erbena, Ladislava a Blažena Erbenovy,
Foto H. Fiedler v Praze, 1868.*

V létě 1851 se stal K. J. Erben archivářem města Prahy, což mu konečně zajistilo dostatečný příjem (1000 zl. ročně) a zároveň dostatek času pro vlastní tvorbu, mj. pro přípravu vydání „Kytice“. Ta vyšla v únoru 1853, téměř dvacet let po psání „Polednice“ a patnáct let po úspěšném „Pokladu“.

Koncem roku 1856 se u Barbory Erbenové projevila náhle fatální choroba – rakovina prsních žláz. Celá rodina se přestěhovala do klidnějšího a levnějšího bytu ve Vlašské ulici č. 333 „U žluté růže“ na Malé Straně, kde strávila Barbora Erbenová poslední měsíce svého života. 20.8.1857 zemřela v nedaleké nemocnici Milosrdných sester.

K. J. Erbena postihl úděl vdovce – domov bez hospodyně a tři nedospělé dcery. Proto se záhy, z ryze praktických důvodů znovu oženil. Novou ženou se mu stala přítelkyně Erbenovy sestřenice Františky Žábové Žofie Mastná (*1835 v Lomnici nad Popelkou). Svatba se konala 15.2.1859 a 16.12. téhož roku se v Praze narodil Erbenovi druhý syn – Vladimír. I jeho však stihl osud staršího bratra – zemřel sotva půlroční 9.6.1860. Z manželství se narodila ještě dcera Marie, i ona však záhy zemřela (1862 – 1864).

V průběhu šedesátých let a na sklonku svého života se Erben věnoval především vydáváním výborů z lidové slovesnosti a překladům ze slovanských jazyků. Z vlastní tvorby to byly především pohádky. Celoživotní zdravotní komplikace se po padesátém roce věku stále stupňovaly a básníkovi se přestávalo dostávat sil. Velice zchátral a vypadal o deset let starší, než skutečně byl. Na podzim roku 1870 pak přišel konec. K tuberkulóze se v listopadu přidal zánět jater. V sobotu 19.11. nadiktoval svoji poslední vůli, v noci na neděli se nechal zaopatřit přítelem, katechetou P. Kralovcem a po posledním probdělém dni v jednu hodinu v noci dne 21. listopadu 1870 Karel Jaromír Erben zemřel.

Karel Jaromír Erben na fotografii z roku 1870. Foto F. Fridrich.

Příčina smrti uvedená v matrice: „Rozmíšení krve“. Slavného pohřbu 23. listopadu se zúčastnily stovky lidí včetně mnoha významných osobností své doby v čele s Palackým, Riegrem, pražským primátorem Dittrichem a dalšími. Průvod z úmrtního domu v Michalské ulici č. I-440 „U Jelena“ došel na Malostranský hřbitov v Košířích, kde byl básník pohřben ke své první manželce. Později, po zrušení hřbitova byly jejich ostatky 28. června 1908 přeneseny na Olšanský hřbitov.

Vdova po básníkovi, Žofie Erbenová se stala společně s Erbenovým přítelem, archivářem dr. Josefem Emlerem poručnicí dvou nevlastních, dosud nezletilých dcer Ladislavy a Bohuslavy. Obě vychovala, stáhla se do ústraní a žila střídavě u příbuzných v Lomnici nad Popelkou a v Praze, kde 23.10.1905 zemřela.

Blažena Erbenová, nejstarší a nadaná básníková dcera, navštěvovala společně se sestrami německou hlavní dívčí školu na Malé Straně, měla i domácího učitele. Při závěrečné zkoušce ve 4. tř. byla druhou v ročníku. Po dalších studiích se stala učitelkou a působila v letech 1871 – 1902 na pražské Vyšší dívčí škole. Zůstala celý život svobodná, posléze dožívala v klášterním penzionátě na Smíchově. Zde ji pravidelně navštěvoval Antonín Grund při sběru materiálu pro svoji knihu. Zemřela 21.4.1933 v Praze.

Ladislavu Erbenovou nechal otec po základních studiích vyučit švadlenou. I ona zůstala svobodná a bezdětná. Zemřela předčasně 23. (24.?) 9.1892.

Bohuslava Erbenová, (*6.10.1850, †15.1.1924 v Praze) se po základních studiích věnovala na přání otce hudbě. Provdala se 2.8.1879 za dr. Antonína Rezka (*13.1.1853 v Jindřichově Hradci, †3.2.1908 v Praze), historika, univerzitního profesora a v letech 1900 – 1903 ministra pro české záležitosti ve Vídni. Z jejich manželství vzešly dvě dcery:

– Bohuslava *29.6.1882 v Karlíně. Provdala se r. 1903 za Univ. prof. MUDr. Stanislava Kostlivého (*30.10.1877 ve Vídni, †7.12.1946), pozdějšího významného lékaře, rektora bratislavské univerzity a zakladatele slovenské chirurgie. Porodila tři dcery – Ludmilu (1904), Bohuslavu (1910) a Marii (1914). Bohuslava Kostlivá zemřela 7.3.1964 v Hořovicích. Její současní potomci žijí převážně v Bratislavě, dále v Českých Budějovicích, Mostě a v Kanadě.

– Ludmila *25.2.1887 v Praze. Provdala se r. 1907 za advokáta JUDr. Jana Kličku (*31.7.1867 v Příbrami, †26.5.1934 v Příbrami). Jejich potomkem byla dcera Bohuslava (*1925 v Praze). Ludmila Kličková zemřela r. 1966 v Olomouci.

Básníková sestra Josefa (1816 – 1886) se provdala r. 1836 za miletínského truhláře Františka Chmelíka (1815 – 1883). Převzali rodný dům v Miletíně č. 142, který Chmelík po velkém požáru r. 1846 vystavěl z kamene do dnešní podoby. Měli pět dětí, byli to František (1838), Karolina (1841), Karel (1844), Marie (1849) a Jan (1851). Z nich založil rodinu pouze Karel, který převzal otcovo řemeslo a oženil se s Karolínou Mikulkovou z Chroustova. I jejich dcera Anna prožila celý svůj život v Miletíně, v domě č. p. 32. Provdala se dvakrát, poprvé za cukráře Josefa Balihara z Rohoznice, podruhé za holiče Jana Čerovského.

K původnímu rodu Adama Erbana z Úhlejova se dnes v Miletíně hlásí cukrářská rodina p. Karla Erbena. Souvislost však zpochybnil už ve 40. letech 20. století

člen této rodiny, miletínský kronikář a ředitel škol Josef Špringer. Ten její původ, stejně jako původ ostatních rodin Erbenů/Erbanů v Miletíně odvozuje vesměs od nově usadlých Matěje, Kryštofa a Davida, kteří byli povoláni do Miletína vzápětí po třicetileté válce z valdštejnských statků Čisté a Fortu.

Odhalení pomníku Karla Jaromíra Erbena v rodném Miletíně dne 28.7.1901, foto vlastní archiv.

Pomník Karla Jaromíra Erbena v Miletíně, srpen 2005, foto Jan Hlavatý.

Prameny a literatura:

- Antonín Grund: Karel Jaromír Erben. Praha 1935
 František Kučera: Vzpomínka; Hořický obzor, XXXX/24. Hořice 1940
 Alois Jilemnický: Miletínský úval. Nepublikovaný rukopis
 Sbirka matrik bývalého Východočeského kraje ve Státním oblastním archivu Zámorsk
 Materiály Klubu přátel K. J. Erbena v Miletíně laskavě poskytla pí. Zdeňka Nováková
 Informacemi o svých příbuzných laskavě přispěl pan Jaroslav Čerych
 Další údaje o Antonínu Rezkovi a Stanislavu Kostlivém – internet

Adam Erban

* (1656)

† 8.10.1712, Úhlejev

∞ Dorota

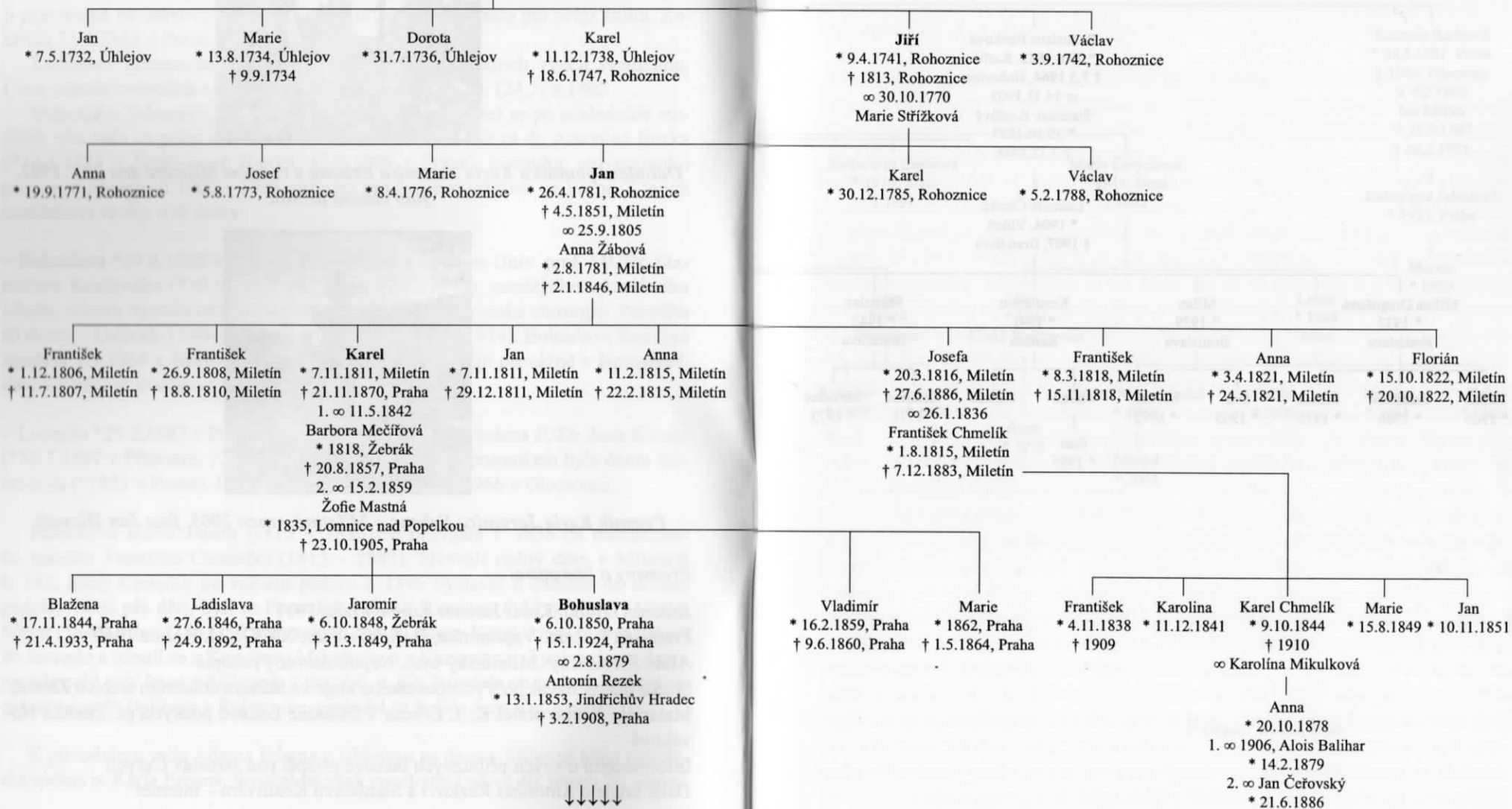
Adam

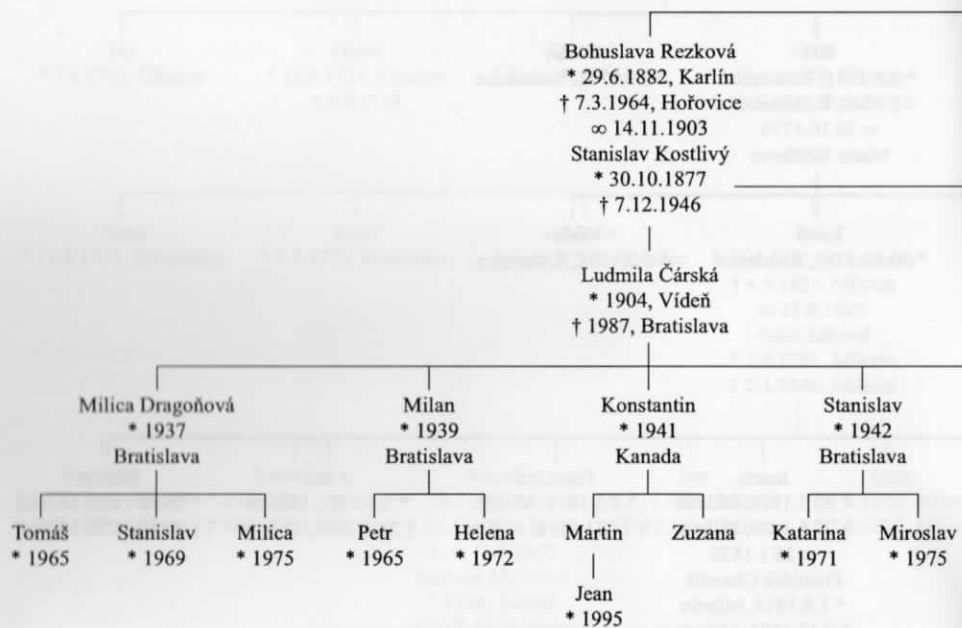
* 1707, Úhlejev

† 23.4.1744, Rohoznice

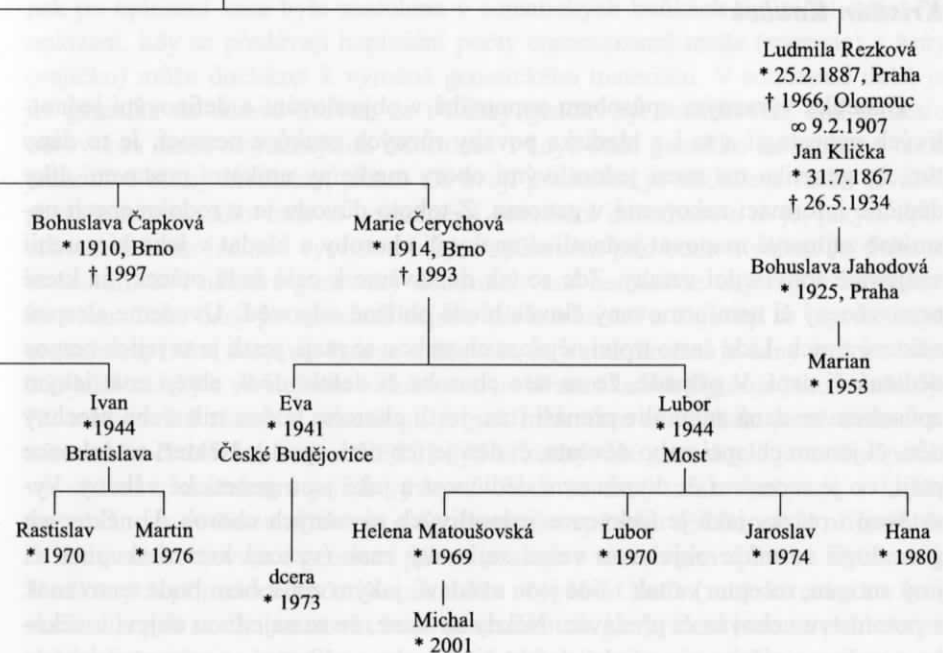
∞ 23.9.1731

Alžběta Voňková z Rohoznice

Bohuslava Erbenová
* 6.10.1850, Praha
† 15.1.1924, Praha
∞ 2.8.1879
Antonín Rezek
* 13.1.1853, Jindřichův Hradec
† 3.2.1908, Praha

Helena Vchanková